

Nr 44.

Av herr **Sandén**, om viss ändring av gällande bestämmelser för arbetarsmåbrukslån.

Under de senare åren hava många skogsarbetare fått en välkommen och välbehörlig förbättring i sina levnadsvillkor genom erhållande av arbetarsmåbrukslån. Medel till nya sådana anvisas också i årets statsverksproposition. Villkoren för dess lån äro bland annat, att hem nyskapas eller att innehavda lägenheter äro så förfallna, att nybyggnad måste ske. Skogsbygdens folk äro glada och tacksamma för att denna verksamhet fortsätter och om möjligt forceras.

Under senare år har, särskilt i Mellansverige, för skogsarbetarna uppstått ett annat, mycket svårlöst problem, nämligen de s. k. arrendefrilösningarna. Efter den sociala arrendelagens genomförande försålde vissa bolag arrendeställena, vilket ansågs mera ekonomiskt fördelaktigt för jordägarna än att tillämpa lagens byggnads- och underhållsbestämmelser. Om nu enligt fjolårets riksdagsbeslut en välbehörlig utvidgning av arrendelagen kommer till stånd, kan man förutse en förnyad forcering av sådana försäljningar, eller om arrendatorerna icke förmå frilösa sina arrendeställen, kommer en väsentlig höjning av arrendebeloppen att verkställas, med följd att denna förut ekonomiskt svaga befolkningsgrupp får sin levnadsstandard ytterligare sänkt. Jordägarnas genom lagstiftningen ökade utgifter överflyttas på arrendatorerna, och därmed blir det denna grupp, som får bära hela den ekonomiska bördan för den förbättrade bostaden. Dessa småarrendatorer förmå icke bära utgifterna för egnahemslån, ty de tillhöra den grupp medborgare, som arbetarsmåbrukslånen avse att hjälpa. Sådan förändring av villkoren för erhållande av arbetarsmåbruk bör därför ske, att dessa kunna tillämpas även för s. k. arrendefrilösningar.

På stora områden är nybyggnad av hem för skogsarbetare icke nödvändigt, då för normal skogsdrift nödigt antal arrendeställen finnes. Därav framgår att denna hjälpform i sin nuvarande form blir begränsad rent geografiskt.

Av byrådirektören i egnahemsstyrelsen har verkställts en utredning härom. Denna gäller Hällefors bolags skogsområde och då förhållandena därstädes äro typiska för många andra områden i Mellansverige anföres följande ur ovannämnda utredning:

»Överläggningen gav bland annat vid handen, att bolaget, som är ägare till så gott som all mark inom Hällefors kommun, under normala förhållanden utför förekommande arbeten i sina skogar till ungefär 85 à 90 procent av arbetare, som äro bofasta å bolagets egna marker. Dessa arbetare bebo med ytterst få undantag bolaget tillhöriga mindre arrendelägenheter, som ligga spridda över hela skogsområdet. Inom Hällefors kommun äger bolaget närmare 230 dylika mindre jordbrukslägenheter, avsedda för enbart skogsarbetare, med en areal varierande mellan omkring 1 och 3 hektar åker och

ungefär lika mycket äng och betesmark. Rörande fördelningen av bolagets lägenheter inom Hällefors kommun med hänsyn till deras storlek och användning m. m. hänvisas till närslutna av bolaget tillhandahållna sammandrag, bilaga 1.

Samtliga skogsarbetarställen har på senare tid varit utarrenderade på endast ett år i taget. Ett rätt stort antal lägenheter har bolaget för en del år sedan låtit i och för försäljning avstycka med tillägg av mindre skogsområden till varje lägenhet. Endast några få av dessa avstyckade lägenheter hava emellertid blivit sålda, och under de senaste åren har knappast någon försäljning alls ägt rum. Den mycket ringa försäljningen uppgives hava i huvudsak berott på, att en organiserad upplysningsverksamhet bland arrendatorerna kommit att ingiva dem den uppfattningen, att de skulle ha det bättre såsom arrendatorer i skyddet av den sociala arrendelagstiftningen än såsom självägare. Tillgången på bebyggda lägenheter för bolagets skogsarbetare uppgavs vara fullt tillräckligt. På vissa platser, såsom vid Silvergruvan, Örling och Sävenfors, där en tidigare bedriven rätt omfattande gruvdrift sedermera blivit nedlagd, har till och med överskott på särskilt tidigare av industriarbetare brukade bebyggda mindre jordbrukslägenheter uppstått. Skogsarbetare med endast förhyrda bostäder uppgavs vara inom Hällefors kommun ytterligt få. Så gott som samtliga innehade redan mindre jordbruk på arrende från bolaget.

Arbetslönerna vid bolagets skogsbruk utgå jämlikt fastställda kollektivavtal, och enligt företedd statistik för åren 1934 och 1935 hade årsinkomsten för de bättre arbetarna uppgått till i genomsnitt ungefär 1,380 kronor för huggare och 1,600 kronor för körare med en häst.

De årliga arrendeavgifterna för de av skogsarbetarna innehavda jordbrukslägenheterna beräknas enligt särskilda efter förlikning inför statens förlikningsman fastställda grunder med hänsyn tagen till lägenheternas areal, jordens och byggnadernas olika beskaffenhet m. m. För de mindre s. k. huggareställena belöper sig det årliga arrendet i allmänhet till omkring 100 kronor och något däröver och för de större s. k. körareställena upptill cirka 175 à 200 kronor. Erforderlig vedbrand erhålla arrendatorerna för en kostnad av 80 öre per kbm på rot å bolagets marker, vilken kostnad inarbetats i arrendesumman.

Brukarna av lägenheterna äro fritagna från desamma åvilande skatter och onera med undantag för utfartsvägarnas underhåll.

Arrendatorernas ekonomiska ställning uppgavs vara i allmänhet så svag, att några möjligheter för dem att medelst vanliga egnahemslån kunna friköpa sina lägenheter för de flesta ej ansågs föreligga. Många av brukarna hade även emellanåt måst förhjälpas av bolaget med tillfälliga mindre lån för inventarieuppsättning och dylikt.

Vid den efter överläggningen företagna besiktningen av en del lägenheter kunde konstateras, att bolaget i allmänhet hade väl sörjt för byggnadernas underhåll. Byggnadernas beskaffenhet var dock mycket varierande. Medan sålunda å en del lägenheter byggnaderna voro nyligen helt ombyggda och i utmärkt skick, funnos även lägenheter, vars byggnader voro i stort behov av upprustning. Jordbrukens skötsel föreföll däremot i allmänhet vara rätt efterfatt, ett förhållande som främst torde få tillskrivas den omständigheten, att arrendetiden var begränsad till endast ett år i sänder.

Men det förenämnda stora och för skogsbruket erforderliga arbetares behov fullt tillräckliga antal bebyggda mindre jordbrukslägenheter, som redan finnas inom Hällefors kommun, och då något behov att medelst arbetarsmåbrukslån genom nybildning där tillskapa ytterligare sådana lägenheter sålunda ej kan anses föreligga, synes mig en fortsatt arbetarsmåbruksverk-

samhet enligt för densamma nu gällande bestämmelser inom denna kommun ej lämpligen böra bedrivas eller överhuvudtaget ens hava någon uppgift att fylla. Då det emellertid säkerligen skulle kunna förväntas, att innehavarna av de många redan förefintliga äldre lägenheterna skulle genom bland annat en mera intresserad och därmed bättre skötsel av jordbruken få sina existensmöjligheter betydligt förbättrade och i varje fall avsevärt mera tryggade, om de bereddes möjlighet att på förmånliga villkor få friköpa sina lägenheter, och en sådan frilösen på grund av innehavarnas i allmänhet svaga ekonomi ej gärna kan komma i fråga medelst egnahemslån, synes det mig vara synnerligen önskvärt, att bestämmelserna för arbetarsmåbrukslånen bleve i så måtto ändrade, att frilösen av här ifrågavarande slag av mindre arrendelägenheter för skogsarbetare och med dem likställda kunde med hjälp av sådana lån möjliggöras. Härigenom skulle denna lånehjälp alltjämt kunna bliva knuten till den kategori av arbetare, för vilka arbetarsmåbrukslånen äro avsedda. Skillnaden bleve endast, att dylika arbetare skulle, om de i ekonomiskt och andra avseenden kunde provas vara därtill berättigade, även kunna beviljas lån för friköp av sådana i storlekshänseende m. m. såsom arbetarsmåbruk lämpliga redan bebyggda lägenheter, som de inneha på arrende.

Att en sådan möjlighet skulle kunna bliva av stor betydelse för särskilt den mellansvenska skogsbygdens ifrågavarande arbetarklass torde bland annat framgå därav, att enbart Hällefors bruks aktiebolag å sina skogsmarker inom Örebro, Värmlands och Kopparbergs län är ägare till ej mindre än omkring 940 mindre jordbrukslägenheter, som i huvudsak äro avsedda för och utarrenderade till skogsarbetare.»

Försäljning av arrendeställen pågår alltjämt under vissa bolag och forcing härav kan på angivna grunder beräknas. Då den kategori arbetare, som beröres härav, måste ekonomiskt jämföras med dem, för vilka arbetarsmåbrukslånen avses, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till sådan ändring av nu gällande bestämmelser för arbetarsmåbrukslån att sådana må kunna beviljas även för s. k. arrende-frilösning.

Stockholm den 20 januari 1937.

John Sandén.

Bilaga 1.

**Sammandrag öfver jordbrukslägenheter i Hällefors socken år 1936, tillhörande
Hällefors bruks aktiebolag.**

	Antal lägenheter	Areal i hektar			
		åker	äng	Medelareal	
				åker	äng
<i>Utarrenderade genom skogsförvaltningens försorg:</i>					
förmansboställen med jord	2	2.64	—	1.32	—
huggarställen	97	101.44	130.25	1.05	1.34
körrarställen	89	260.26	240.00	2.92	2.70
Summa	188	364.34	370.25	1.94	1.97
industrilägenheter	51	55.45	90.61	1.09	1.78
<i>Utarrenderade genom Sikfors bruksförvaltning</i>	34	39.30	63.79	1.16	1.88
<i>Utarrenderade genom lantbruksförvaltningen:</i>					
arbetarboställen	5	6.06	6.47	1.21	1.29
arrändegårdar	2	32.96	3.40	16.48	1.70
Summa	7	39.02	9.87	5.57	1.41
<i>Jord under bolagets eget bruk:</i>					
Hällefors huvudgård	1	78.50	22.00	78.50	22.00
Summa åkerareal	281	576.61	556.52	2.05	1.98